

Aneta Nowakowska-Krystman, Waldemar Zubrzycki,
Piotr Daniluk, Ewa Mazur-Cieślik: *Terroryzm w ujęciu
analiz strategicznych*

Wydawnictwo Difin, Warszawa 2015

Problem terroryzmu jest współcześnie obecny w większości obszarów badań nad bezpieczeństwem. Stanowi jedno z najistotniejszych wyzwań przed jakim stoją podmioty międzynarodowe, w tym państwa. Wspólnota międzynarodowa ciągle poszukuje sposobów zwalczania terroryzmu i kreacji metod pozwalających na skuteczne przeciwdziałanie temu zjawisku. Dążenie to wynika nie tylko z faktu, że państwa są zobowiązane – w ramach realizacji swoich ustawowych zadań – do zapewnienia obywatelom bezpieczeństwa, ale także ze względów utylitarnych, polegających na utrzymaniu pokoju i porządku międzynarodowego.

Recenzowana publikacja wpisuje się w obszar prac służących powyższym celom. Jest cenna ze względu na walory dydaktyczne i naukowe.

W pierwszym wymiarze publikacja porusza szereg zagadnień pozwalających na rzetelne i interesujące prowadzenie zajęć dydaktycznych w obszarze bezpieczeństwa państwa oraz osiąganie efektów odnoszących się nie tylko do wiedzy, ale również umiejętności i kompetencji. Oprócz jasno i logicznie sformułowanej faktografii zawiera ponadto szeroki zestaw instrumentów umożliwiających realizację ćwiczeń z zakresu bezpieczeństwa państwa w obszarze zwalczania terroryzmu.

W drugim, naukowym wymiarze autorzy publikacji dokonali interesującego przeglądu metodologii rozpoznawania zagrożeń terrorystycznych przy zastosowaniu analiz strategicznych. Aspekt ten wydaje się być szczególnie cenny dla struktur oraz instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem i zwalczaniem zagrożeń terrorystycznych. Obok opisu możliwości praktycznych zastosowań teorii analiz strategicznych, istotnym walorem publikacji jest opis podstawowych narzędzi niezbędnych do ich realizacji w obszarze walki z terroryzmem oraz ich prezentacja w postaci załączników do recenzowanego tekstu.

Publikacja kompleksowo ujmuje problematykę terroryzmu, jednak nie są to rozważania *stricto* teoretyczne ani pretendujące do całościowego zreferowania tematu. Przyjęte w tytule publikacji ograniczenie „w ujęciu analiz strategicznych” narzuciło autorom konieczność selekcji wiedzy

dotyczącej terroryzmu pozwalającej skoncentrować się na obszarach i elementach przydatnych do zastosowania omawianych narzędzi oraz metod badawczych. Poszczególne części publikacji są ze sobą powiązane, a zawarte w nich treści poprawnie ze sobą korespondują, dając jednolity obraz przedmiotu i podmiotu badawczego. Pozornie, zakres publikacji jest w pewnych obszarach zbyt szeroki. Niektóre fragmenty, jak choćby podrozdział porządkujący wiedzę o państwie, można uznać za niepotrzebne obciążenie publikacji materiałem teoretycznym. Tymczasem praktyka potwierdza, że tego rodzaju teoria jest przydatna: publikacja ukazała się na rynku wydawniczym w czasie, gdy miał miejsce tragiczny zamach terrorystyczny w Paryżu. To czy odpowiedzialne za zamach Państwo Islamskie jest rzeczywiście państwem, czy organizacją terrorystyczną zbudowaną i działającą według znanych, klasycznych zasad, czy też zwykłą, ponadpaństwową, zorganizowaną strukturą o charakterze przestępczym – czytelnik może samodzielnie podjąć próbę znalezienia odpowiedzi, posiłkując się swoistą „ściągawką”, w której wyliczono niezbędne atrybuty państwa. Tym bardziej, że w chwili obecnej rozstrzygnięcie w tej kwestii miałyby sens wyłącznie publicystyczny. W wymiarze naukowym Państwo Islamskie jest bowiem tworem *in statu nascendi* i wyrokowanie o jego charakterze byłoby przedwcześnie. Co nie oznacza naturalnie, że w pewnym momencie kolejne spojrzenie na katalog cech i atrybutów państwa nie doprowadzi do konkluzji: tak, to jest państwo. Państwo-terrorysta, państwo-pirat, państwo-przestępca międzynarodowy.

Pierwszy rozdział publikacji ma wymiar teoretyczny i wnikliwie omawia usytuowanie analiz strategicznych w obszarach studiów nad przyszłością, teoriach bezpieczeństwa oraz badaniach typu *foresight* podnoszących aspekt możliwości ich wykorzystania dla bezpieczeństwa państwa. Wyszczególniono także szkoły, które zdefiniowano jako „konceptje postrzegania otoczenia oraz realizacji celów przez podmioty mające bezpośredni wpływ na sposoby realizacji planowania” i poddano je krytycznej ocenie. Autor rozdziału podjął działanie na polskim gruncie nowatorskie: do badania zagrożeń terrorystycznych zaproponował przystosowanie metod właściwych dla biznesu – analizy strategicznej, która poszukuje korelacji między podmiotem (w biznesie jest to zwykle przedsiębiorstwo, które stawia sobie za cel osiągnięcie konkretnego zysku) a jego otoczeniem (które narzuca ograniczenia prawne, ekonomiczne, społeczne, polityczne, klimatyczne i wiele innych). Zagrożenia dla państwa płynące ze strony terroryzmu analizować można w dwóch obszarach: badając organizacje terrorystyczne – ich cele, metody i możliwości działania (a więc – trywializując – potraktować je jak „przedsiębiorstwo” nastawione na zysk) oraz badając państwo – jego mocne

i słabe strony, przygotowanie do odparcia ewentualnego ataku i zniwelowania jego skutków (byłoby to więc „otoczenie”, które narzuca ograniczenia i ma pewną możliwość kontrolowania podmiotów aktywnych na rynku). Obie perspektywy są cenne poznawczo i mogą stanowić nowe spojrzenie na zagrożenia terrorystyczne.

Rozdział drugi stanowi praktyczne kompendium wiedzy na temat terroryzmu. Prawidłowo porządkuje obszar badawczy rozpatrywanego problemu, odnosząc się do kwestii definicyjnych i problemów z nimi związanych, zagadnień historycznych dotyczących jego ewolucji, jak również analizuje istotę oraz źródła i przyczyny prowadzące do narodzin terroryzmu. Do rozdziału włączono także klasyfikację zachowań terrorystycznych i scharakteryzowano ich rodzaje. Ważne i przydatne wydaje się również umieszczenie w publikacji zestawienia organizacji terrorystycznych przygotowanego dla potrzeb Unii Europejskiej, a także aktów normatywnych przyjętych przez unijne instytucje i organizacje międzynarodowe odpowiedzialne za zwalczanie terroryzmu. W syntetyczny sposób przedstawiono także perspektywy dla tego zjawiska wskazując nowe sposoby działania oraz podmioty narażone na terrorystyczne ataki.

Rozdział trzeci dotyka ważnego problemu, jakim jest konieczność zapewnienia bezpieczeństwa państwa, obywateli i mienia przed atakami terrorystycznymi. Przegląd rozwiązań systemowych, instytucjonalnych i organizacyjnych zastosowanych w Polsce pozwala czytelnikowi zorientować się w ich skuteczności i przydatności w zakresie zapobiegania terroryzmowi, eliminowania jego przyczyn oraz zwalczania już istniejących zagrożeń tego typu. W rozdziale zawarto również szereg informacji, które mogą stanowić punkt wyjścia do dalszych studiów nad terroryzmem międzynarodowym. Przytoczono np. stosunkowo świeże (pochodzące z II połowy XX w.) przykłady proklamowania państw – efemeryd („państwo” powołane na platformie wiertniczej zlokalizowanej poza czyimikolwiek wodami terytorialnymi czy „państwo” zbudowane na rafie koralowej okresowo zalewanej falami oceanu), które w łatwy sposób mogłyby stać się własnością i swoistym *pied-à-terre* dla terrorystów. Rozdział trzeci zawiera ponadto autorską klasyfikację zachowań organizacji terrorystycznych i czynników rzutujących na częstotliwość występowania zamachów. Treści te potraktowano jako materiał wyjściowy dla interesującej oceny zagrożeń terrorystycznych państwa przy użyciu mało popularnej, ale – jak się wydaje, przydatnej – metody analizy strategicznej zwanej „piętą achillesa”.

W rozdziale czwartym opisano metody zarządzania strategicznego, które mogą posłużyć do analiz otoczenia oraz potencjałów organizacji

terrorystycznych w kontekście bezpieczeństwa państwa. Wyszczególniono metody pozwalające na badania: środowiska wewnątrzoperacyjnego; otoczenia operacyjnego; otoczenia ogólnego; metodę PEST i scenariusze możliwych zdarzeń; metodę ETOP, łączącą ocenę otoczenia operacyjnego i ogólnego; koncepcje *stakeholder's*, opisującą graczy wewnętrznych i zewnętrznych; metodę SWOT, dzięki której prowadzić można zbieranie; syntezę otrzymanych wyników badań z wykorzystanych analiz strategicznych.

Recenzowana publikacja stanowi znaczący wkład w badania naukowe nad terroryzmem. Wydaje się, że ciekawym obszarem rozważań autorów książki mógłby być również ponadpaństwowy poziom Unii Europejskiej. Jej rola, związana z koordynacją działań w obszarach bezpieczeństwa wewnętrznego państw członkowskich, wymaga stosowania narzędzi pozwalających na przewidywanie, ostrzeżenie i zapobieganie aktom terrorystycznym na ich terytorium, a tymi – jak wynika z publikacji – są analizy strategiczne. Zapowiedź takich badań zawarta jest w konkluzjach recenzowanej pracy, gdzie autorzy piszą, że „nowa jakość środowiska bezpieczeństwa będzie wymagała od państwa innego myślenia, charakteryzującego się m.in. całościowym i ponadnarodowym podejściem”. Owa zapowiedź świadczy o dostrzeganiu problemów przydatności analiz strategicznych w badaniu terroryzmu w szerszym spektrum – środowiska międzynarodowego i ponadnarodowego – i jest dobrym synoptykiem dla przyszłości prac prowadzonych przez autorów recenzowanej publikacji. Być może warto, aby autorzy pokusili się o przygotowanie drugiej części publikacji. Tym razem analizę należałoby przeprowadzić już nie dla hipotetycznego państwa i hipotetycznej organizacji terrorystycznej, a konkretnego obszaru (Polska? Europa Środkowa? Unia Europejska?) i konkretnej organizacji terrorystycznej.

Recenzowana pozycja jest niewątpliwie godną polecenia lekturą, której odbiorcami powinny być nie tylko środowiska akademickie, ale też instytucje odpowiedzialne za zapewnienie bezpieczeństwa państwa. Można uznać, że ambitna próba dostosowania metod analizy strategicznej do badania zagrożeń terrorystycznych zakończyła się sukcesem.

Dr hab. Tomasz Kownacki
Instytut Nauk Politycznych UW